

Keel ja
Kirjandus

12/2008

LI AASTAKÄIK

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA JA EESTI KIRJANIKE LIIDU AJAKIRI

KIRJANDUSE AUHINDAMISED EESTIS: ESIMESED KATSED 1887–1917*

KRISTI RAUDMÄE

Kirjanduse auhindamisest on saanud üks enim tähelepanu pälvivaid kirjanduselu nähtusi. Ent kirjandusteooria, kirjandusteaduse ja kirjandusajaloo uurimisobjektina on kirjanduse auhindamist käsitletud väga vähe. Kirjandusauhinnad leiavad märkimist mitmete muude teemade puhul: kirjanduse üldise hindamise, kirjanduskriitilise hinnangu, kirjandusliku kaanonu kujunemise ja kirjandusliku väärtuse kontekstis. Ka kirjandusentsüklopeedias väljendub mõiste „kirjandusauhinnad” seletuses eelkõige autori vastuoluline suhtumine antud küsimusse ning artiklid on sageli iroonilised ja kultuurikriitilised (nt Cuddon 1999: 469). Kirjandusajaloos loetletakse võidetud auhindu sageli vaid kirjanike biograafias, ajastu ülevaadetes neid ei käsitleta. Pikemaid uurimusi on kirjanduse auhindamisest kirjutanud vaid mõned üksikud autorid (nt Ducas 1998; Heinich 1999; Yergeau 1994), antud temaatikaga on põhjalikumalt tegelnud peamiselt kultuuri- ja kirjandussotsioloogid (English 2005; Nooy 1988). Eesti kirjandusloos on põhjalikult uuritud auhindu välja andnud institutsioone (Eesti Kirjameeste Selts, Eesti Kirjanduse Selts) ja nendes töedes on ära mainitud ka auhindamisi (Palm 1932; Põldmäe 1979; Tuglas 1958). Eesti kirjanduslugudes (Annus jt 2001; EKA

* Tegemist on lühendatud versiooniga magistritööst „Auhindamine kirjanduse institutionaliseerija ja väärtuse loojana. Eesti kirjandusauhinnad 1887–1940”. Kogu töö on kättesaadav aadressil <http://hdl.handle.net/10062/1760>. Artikli valmimist on toetanud ETF-i grant ETF 6484 „Nimetamine ja anonüümsus kultuuris”.

1966) on kirjandusauhinnad ära märgitud kirjanduselu sotsiaalset poolt käsitledes, kuid leidnud iseseisva uurimisobjektina väga vähe tähelepanu (Laugaste 1937).

Auhindamisi käsitlevad uurimused on teoreetiliseks aluseks võtnud enamasti Pierre Bourdieu kirjandusvälja mõiste (Bourdieu 1996) ning vaadelnud kirjanduse auhindamist kui institutsionaalset legitimeerimisprotsessi. James F. Englishi järgi võib vaadelda auhinda kultuuriväljal kitsamas mõttes kui esemestatud sümboolset kapitali, kui teatud tugevat volitust või kvalifikatsiooni, mis on kultuurilisele kapitalile sama nagu raha majanduslikule kapitalile (English 2002: 110). Kirjanduse auhindamine on üks osa laiemast kirjanduse hindamise ja väärtustamise protsessist. Jan Mukařovský termineid kasutades on auhindamine esteetilise väärtuse kujundamine kindlas sotsiaalses kontekstis, üks osa teose-artefakti muutumisel esteetiliseks objektiks vastavalt esteetilistele normidele, mis on omakorda allutatud väärtusele (Mukařovský 1994). Kirjanduse auhindamist saame kirjeldada ka Juri Lotmani kultuurisemiootika kontekstis (Lotman 1990; 1999), vaadeldes seda kui kirjanduse enesekirjeldusmehhanismi, mille käigus piiritletakse kirjandussüsteem, nihutatakse tekste vastavalt oma metakeelele (auhindamisprintsiibid) perifeeriasse või tsesntrisse. Selline kirjeldamine tõstab süsteemi korrastatuse astet.

Alljärgnevas artiklis on kirjeldatud Eesti kirjanduse auhindamise algust, auhindamisi enne Eesti Vabariigi süüdi. Kirjandusauhindadena on käsitletud eelkõige väljaantud proosa- ja luuleauhindu, vähesemal määral ka näitekirjanduse auhindu, sest vaadeldaval perioodil ei olnud auhindamised valdkonniti spetsialiseerunud. Välja on jäetud erinevad võistlusauhinnad, mis eristuvad selle poolest, et nõuavad kirjanikepoolset algatust auhinna võitmiseks ning on enamasti suunatud uute autorite leidmiseks. Kirjanduse auhindamist on vaadeldud kui protsessi. Välja on toodud auhindamisprotsessi osad ja osalejad: auhinna nimetus ja väljaandja roll, auhinna eesmärk ja hindamisprintsiibid, reaalne auhind ise ja auhinnatseremoonia, hindamistegevus ja žürii roll.

Eesti kirjandusauhindade ajalugu algab aastaga 1887. Kirjandusauhinnad ei saa tekkida enne, kui ilukirjandus on jõudnud teatud arengutasemele, samuti peab olema kujunenud ka kirjandusteoreetiline ja esteetiline mõte. Tiit Hennoste märgib just 1880. aastate tähtsa muutustekeskmena kirjandusuurimise algmete jõudmist eesti keelde ja kultuuri (Hennoste 2006: 103–104). See on aeg, kui eesti kultuuri ja kirjanduse enesekirjeldus on alles tekkimas, kirjandusteoreetiline ja -kriitiline mõte jõuavad uuele tasandile. Kirjandusauhindade tekkimine eeldab eksisteerivat kirjanduskriitika traditsiooni, arvustuste ja kriitikute olemasolu. Just 1880. aastatel hakkavad kirjandusuurimine ja -kriitika eristuma eraldiseisvateks aladeks.

Eesti Kirjameeste Seltsi võidupeod

Esimese institutsioonilise kirjanduse auhindamise katsena Eestis võib vaadelda just Eesti Kirjameeste Seltsi ettevõtmisi 1887. aastast. 1871. aasta lõpul loodud Eesti Kirjameeste Seltsi (EKmS) tähtsaks tegevuslõiguks sai kirjanduse edendamine. EKmS-i põhikirjas seisib: „Seltsi otstarbe on kodumaad ja rahvast igakülgsest tundma õppida, kirjandust, teadust ja kunsti edendada ja sel põllul tehtavaid töösid rahva kätte toimetada” (EKmS-i põhikiri). 1880.

aastate teine pool tähistab seltsi allakäigu algust, sest pärast Carl Robert Jakobsoni surma langes seltsi tähtsus ja liikmete arv kahanes mitmekordselt. Sisetülide õhkkonnas tuli Eesti Kirjameeste Seltsis võimule juhtkond, keda Friedebert Tuglas kriitiliselt iseloomustab: „See kolmik lõi juba õhkkonna, milles tõeline kultuuritegelane ei tahtnud meeleldi viibida. Nende kaudu oli selts juhitud lõplikult põhimõttelageduse seisvatesse vetesse” (Tuglas 1958: 227). 1880. aastate olustikku kirjeldab Tuglas kui tugevat venestusaega, ka EKMS-i presidenti Hugo Treffnerit ei näita ta positiivses valguses: „...kogu tema avalik tegevus kõneleb edvistavast reklaamitsemisest, põhimõttelagedast intriigitsemisest ja igasuguse püsivama sihi puudumisest. Ükskõik, millest ta kinni haaras, ja sedamaid muutus see tingel-tangliks, ülespuhutud „rahvaasjaks” ja kaotas seega sügavuse ning mõtte” (Tuglas 1958: 231). Just sellises õhkkonnas hakkas EKMS esimesena Eestis jagama kirjanduslikke auhindu – korraldama võidupidusid.

Võidupidude idee täpne päritolu, autor ja eeskujud jäävad segaseks ning selle traditsiooni algatamise aule kandideerivad võrdselt EKMS-i eestseisus ja Juhan Liiv. „Eesti kirjanduse Esimese Võidupidu Raamatus” kirjutatakse: „Võidupidu asutamise mõte pärkas ühest veikesest sädemest.... Kaks Kirjameeste seltsi eestseisuse liiget ja üks seltsi liige kurtsivad eneste vahel halvade raamatute laiale lagunemise üle, kuna head kirjatööd raamatupoodides seisavad, ja selle läbi nende mõju rahva sekka ei ulata.... [---] Seal tuldi ka selle mõtte peale üht suuremat seltsi koosolekut ära pidada. [---] Ühtlasi sai siis pidule ka „võidu-pidu” nimeks pandud” (Võidupidu raamat I 1888: 5–6).

Kes need kaks eestseisuse ja üks seltsi liige olid, seda EKMS-i eestseisuse koosolekute protokollidest ei selgu. Tuglas omistab aga võidupidude idee Juhan Liivile (Tuglas 1927: 128; 1958: 231). 1887. aastal avaldas ajaleht Sakala Liivi artikli, milles autor arutleb eesti kirjanduse halva taseme üle ja süüdistab EKMS-i väheses ettevõtlikkuses. Liiv kurdab väärt kirjanduse vähest müügiedu ja loetavust ning toob välja kirjameeste raskused oma tõsiste teoste trükkimisel ja müügile andmisel. Ta kirjeldab, kuidas teistel rahvastel kirjanduselus läheb ja võtab sealt üle ka auhindamiste idee: „Peale selle on nendel asutused ja akadeemiad, mis kirjanduse üle valvavad, käsikirjasi läbi vaatavad, auhindasi andvad; [---] Meil ei ole ju kirjanduse heaks midagi tehtud, meil ei ole akadeemias ega auhindade mõistmisi, ei abirahasi, ja kuidas võib siis siin asja parandada? Tõsi küll, et meil neid ei ole, aga kes keelab neid meile asutamast?” (Liiv 1887)

Selle oktoobrikuise artikli ilmumise ajaks oli EKMS esimese võidupeo juba korraldanud ning Juhan Liivi idee algatajana välja ei too. Samas artiklis on aga Liiv teinud ühe märkuse, mis lubab oletada, et EKMS-i võidupidude mõte võis küll sündida eestseisuse liikmete omavahelises arutluses, kuid tõuge selleks võis tulla ühest varasemast Liivi artiklist, mis trükki ei jõudnud: „Aprilli kuus saatsin ma Eesti Postimehe toimetusele selle asja kohta pika, seletava kirja trükki, mille peale aga vastustki ei tulnud” (Liiv 1887). Tuglas järeldabki siit, et antud käsikiri võis sattuda Treffneri kätte, kes sellest lähtuvalt võidupidusid oma seltsi idee ja ettevõtmisena korraldama hakkas (Tuglas 1927: 128).

Aprillis saatis Juhan Liiv ajalehele oma kõnealuse kirja ning juba samal kuul oli EKMS korraldamas aktiivselt esimest võidupidu. Nii EKMS-i üldkoosolekute kui EKMS-i eestseisuse koosolekute protokollid on selles osas üpris

lünklikud. Sisulisi arutelusid võidupeo üle ei ole kirjeldatud, saame vaid lugeda, et aprillis otsustati saata laiali äratuskiri avaldamiseks kõigis ajalehtedes ning maikuus loodi võidupeo ettevalmistamise tööde ja korrapidamise komisjon. Pikema kirjelduse peost ja selle korraldamisest leiab 1888. aastal ilmunud „Eesti kirjanduse Esimese Võidupidu Raamatust”.

Üleskutse võidupeole, kus „võidujooksule” kutsuti nii kirjanikke, heliloojaid, näitemänguseltse kui ka koore, avaldati juba aprilli lõpus kõigis suuremates ajalehtedes: „Halb kirjandus võtab maad, tuuma asemele astub tühi kest, sagedaste ka mäda tuum! [---] Häid raamatuid ei osteta, trükikojad ei julge neid trükkidagi ja nad jäävad käsikirjadesse. Selle vastu p i a b abi otsima. [---] Selle otstarbega tahab Eesti Kirjameeste selts tänavu suvel, [---] 19. Juulil s. a. üht suuremat pidu ära pidada. Nagu kuulutustest juba näha, tulevad võidu-jooksule kõned igast teaduse vallast, laulud, jutud, näitemängud, ettelugemise kunst, koori laul, muusika mäng, ja on see pidu üks uudis Eesti rahvale” (Võidupidu raamat I 1888: 6–7).

Üleskutses näidatakse eesti kirjanduse hetkeseisu negatiivselt, kirjeldatakse värvikalt levivat halba maitset, kuidas „liig ropud röövli-jutud” „surmava õhuga” suurel hulgal rahva seas populaarsed on. Korraldatav võidupidu peaks aga „hea kirjanduse ja tublid kirjanikud” sellele kõrgusele tooma, „kuhu neid ajalugu muidugi saab tõstma ja kus nad mõistlikumate silmas juba on” (Võidupidu raamat I 1888: 6–7).

Auhindadeks märgiti parimate kirjatööde äratrükkimine EKMS-i kuludega, kõige paremad raamatud, tähtsatest meestest valmistatud piltide ärapildid ja kiituskirjad (Võidupidu raamat I 1888: 7). Hiljem on seda täpsustatud ning ilukirjanduse eest oli auhindadeks määratud: I auhinnaks 25-rublaline väärtus (eluaegseks seltsi liikmeks tõstmine, ühes tunnistuskirjaga), II auhinnaks 10-rublaline väärtus (seltsi toimetuste all ilmunud raamatuid 10 rubla eest, ühes tunnistuskirjaga) ja III auhinnaks kiituse kiri (Võidupidu raamat II 1888: 4). Edaspidi muutuvad auhinnad tõelisele võistlusele veelgi iseloomulikumaks, diplomid eristatakse vastavalt kuld-, hõbe- ja pronkstähtedega. EKMS nägi kirjameeste autasustamise eesmärgina lisaks konkreetsele auhinnale ka jagatavat sümboolset kapitali, s.t tunnistust publiku silmis ning kuulsust: „... nõnda et iga osavõtja temast kõige paremat mälestust kaasa võiks võtta ja auhinnana saajal see armas mälestus surmani jääks, et tema töö igapidi asjatundjate, kõrgeast koolitatud auusa-meeliste ja tõe armastajate arvustajate poolt kiitust on leidnud; tema ligikondgi (küla, vald, kihelkond) sellest tundmisest rõemu võiks leida, et sealt üks mees pärit on, kelle vaimu sünnitused paremate hulka on arvatud. Selle mehe nime kannavad siis pidu-osalised ja ajalehed igasse Eesti talusse ja teevad tema kirjatöödele tee rahva sekka lahti, ja umbrohi ongi pea lämmatatud” (Võidupidu raamat I 1888: 8).

Esimene võidupidu toimus 19. juulil 1887 ja õnnestus Postimehe (E.V. 1887) arvates päris hästi, kuigi publikut ei olnud palju. Võidupidu leiab kajastamist ajalehe esiküljel ning ajakirjaniku kommentaar üritusele on küllaltki positiivne: „Kas ta ettemääratud otstarbet, Eesti Kirjandust paremale järjele aidata ja halva kirjandust hävitada, soovitaval ja täiel mõõdul täidab, seda ei ole küll vististi mitte loota, aga kui pidu, ja iseäranis kui üldine rahva pidu, oli ta igapidi eeskujuline...” (Vilde 1887). Seltsi enda kokkuvõtte toimunud üritusest „Eesti kirjanduse Esimese Võidupidu Raamatus” oli suurejooneline: „...pidu, mis oma auusate ja kõrgete sihtide ja niisama auusa ja

kõrge kordaminemise läbi igale rahvale oleks auu teinud. Selts toimetas teda vaikselt, tema soov ei olnud mitte inimesi sinna kokku koguda, kellel Eesti kirjanduse auusa kombeline ja paleusline edenemine mitte südame peal ei seis... Mõistlikumad Eesti mehed, perenaised ja neiud kogusivad aga rõemustaval hulgal ja viisivad tõeste ka rõemulise mälestuse sellest pidust koju” (Võidupidu raamat I 1888: 1).

Kogu ettevõtmise kirjanduslikust küljest saame aga neist allikatest teada kõige vähem. „Eesti tähtsamad kirjanikud olivad oma tööd saatnud” (Võidupidu raamat I 1888: 1), kuid kes need kirjanikud olid, seda ei leia EKmS-i koosolekute protokollidest ega tooda välja ka võidupeo raamatus. Ajakirjanduses loetletakse, et peol kanti ette Ado Reinvaldi, Mihkel Veske, Peeter Jakobsoni, Jaan Reinvaldi, Jakob Tamme, Kalmusaare ja Leppiku luuletusi, lisaks veel ilma nimedeta töid. Ajalehes Olevik kirjeldatakse, et võidupeost võtsid osa ainult noored luuletajad, nende seas mitmed, kelle nime alles peol esimest korda kuuldi. Võistlustöid saatnud kirjanikest olevat aga ainult kaks peost ise osa võtnud (Võidupidu 1887b). Peol loeti muude etteastete vahel ette oma töid saatnud kirjanike teosed, aga auhinnavõitjad peo käigus ei selgunudki. Need kuulutati välja järgmisel päeval toimunud EKmS-i koosolekul (EKmS AR 1886: 58–59). Millistel alustel auhindu jagati ja kes otsuse tegid, see ei selgu mainitud raamatust ega ka seltsi eestseisuse ja kirjanduskomisjoni koosolekute protokollidest.

Esimesele võidupeole järgnesid enne ettevõtmise hääbumist veel kolm pidu. Teine võidupidu peeti 17. juulil 1888. Peokõne pidas lisaks president Hugo Treffnerile ka Karl August Hermann, laulsid laulukoorid ja loeti ette võistlemiseks saadetud luuletused ning katkendid pikematest kirjatöödest. Jaan Jõgever kirjeldab „Eesti parema kirjanduse ja kunsti Teise Võidupidu Raamatus” pidu seltsi enda seisukohast taas positiivselt: „Mitmed võera rahva liikmed, kõrgeste koolitatud mehed, kõnelesivad pidu kohta, et nad koguni ei oleks uskunud, et pidu nii õpetlik, tõsine ja ühtlasi armas ning lõbus saab olema...” (Võidupidu raamat II 1888: 12). Seekord oli võistlusel osalenud kirjandusteostest ja väljaantud auhindadest parem ülevaade, ka osavõtjaid oli rohkem. Auhinnavõitjatest selgusid võidupeol siiski vaid parimad laulu- ja mängukoorid, kirjatööde ja näitemängude auhinnad loeti nagu esimeselgi korral ette järgmisel päeval EKmS-i koosolekul.

Kolmas võidupidu toimus juba kahepäevase üritusena 16. ja 17. juulil 1889. aastal. Esimesel päeval peeti kõnesid, esinesid laulukoorid, loeti ette katkendeid võidupeole saadetud kirjatöödest ning kanti ette kaks näitemängu. Teisel päeval peeti EKmS-i ametlik koosolek, misjärel toimus pidusööma-aeg, ilulugemise võistlus ja esinesid laulukoorid (EKmS AR 1889: 4–5). Auhinnavõitjad selgusid seevastu juba kohapeal, „mille juures auuhinda saanud kirjatööde nimeümbrikud koosolijate ees lahti tehti ja kirjanikkude nimed koosolijatele nimetati, kuna pidul olevaid kirjanikka rahva ette paluti astuda” (EKmS AR 1889: 5). Kolmanda võidupeo puhul võitjatest eraldi raamatut välja ei antud, kõned, võiduteosed, peo kirjeldus ja võitjate nimekiri ilmusid EKmS-i aastaraamatus.

Viimane võidupidu peeti 1890. aasta 22. ja 23. juulil. EKmS-i aastaraamatus avaldatud peokirjelduses seisab, et eestseisus pidas paremaks pärast kolme võidupidu jätta neljas aasta kirjanikele töötamiseks ning pidu mitte korraldada (EKmS AR 1890: 1). Jaanuarikuusel seltsi koosolekul olevat aga eest-

seisus pidanud suurema hulga soovile järele andma ning pidu otsustati siiski ära pidada. Probleemidest seoses peo korraldamisega ning EKmS-i vastuoludest annab märku peo toimumiskuupäeva muutmine ning sellest tekkinud tüli, mida ajastule iseloomulikult klaariti ajakirjanduse vahendusel. Esialgu võidu-peo toimumiseks määratud kuupäevad muudeti Postimehes avaldatud üleskutses aga põhjendusega, „et Tartu Eesti Põllumeeste Selts oma küünlakuu koosolekul näituse Valga linnas ka 16., 17. ja 18. jaanikuu päeva pääle seadis, siis oli E.K.S. Eestseisus võidupidu toimekonnaga see, kes vennalikult järele andis ja võidupidu 22. ja 23. juuli kuu päeva pääle seadis” (EKmS-i eestseisus 1890). Need read pahandasid Eesti Põllumeeste Seltsi. Viimase esimees ja EKmS-i liige Jakob Tülk süüdistas EKmS-i vale kuulutamises seoses nende väljanäituse kuupäevade valimisajaga ning nõudis, „et nime J. Tülk, selle Kirjameeste Seltsi võidupidu auuhinna mõistjate hulgast, kus teda nimetatud, maha kustutatud saab; sest kus seesugused segadused ja eksitused teise Seltsi auu kohta avalikult välja puistatakse, seal võib ka iga auutoimetus kergesti eksiteele jalutatud saada” (Tülk 1890).

Võidupeol peeti mitmeid kõnesid, teisel päeval toimus EKmS-i pidulik koosolek, laulsid koorid, toimus ilulugemise võistlus, kanti ette võistlusel osalevaid teoseid. Selts ise leidis aga olevat oma peo jällegi rahvarohkema ja parema. Uue ettevõtmisena põletati nende kirjanike lahtivõtmata nimekirjad, kes auhinda ei võitnud: „Sarnane töö oli jällegi uudis ja veel pealegi ilus uudis. Kui säherdusel toimetusel ka mõnel kirjanikul süda nagu kipitaks, et tema töösid mitte auuhind ei krooni, siis saab see kohe jälle terveks, kui ta näeb, et tema nimi ilma ees saladuseks hoitakse ja tulele antakse. Vähem õnnelikude kirjanikkude inimlik auu saab selle juures nõnda kaitstud, et isegi Eestseisuse liikmed teada ei või, kelle oma ärapõletatud nimekaart oli, sest ümbrikud on kinni” (EKmS AR 1890: 7).

Jääb selgusetuks, miks auhindamised neljanda võidupeoga 1890. aastal lõpevad. EKmS-i koosolekute ja eestseisuse koosolekute protokollides võidu-peod rohkem äramärkimist ei leia. 1891. aasta jäetakse teadlikult vahele kui laulupeoaasta, tõenäoliselt ei leitud hiljem võidupeo jaoks aega jätkuvate sisetülide tõttu. EKmS lõpetabki tegevuse üsna pea – 1894. aastal.

Võidupidude esmane eesmärk oli parema eesti kirjanduse tutvustamine, levitamine ja läbimüügi parandamine. Lisaks halva kirjanduse vastu võitlemisele tõsteti esile ka väarikate kirjameeste ja nende loomingu publiku ette toomist: „Üks abinõuu halva kirjanduse vastu oleks ilma kahtlemata see, kui hea kirjandus ja tublid kirjanikud mitte üksinda paberi peal ajalehtede läbi, vaid ka, nõnda ütelda näitlikult tuhandete pealtvaatamisel ja pealtkuulamisel juba sellel kõrgusel hiilgaksivad, kuhu neid ajalugu muidugi saab tõstma.... Rahvas piab oma silmaga nägema ja aru saama, kui auuline, kui pühaline üks küpse, terve ja õpetlik kirjatöö on, kui lõpmata kõrgemal tema sellest viletsast, kihvtisest umbrohus seisab, mis viimasel ajal omale nii palju maad on leidnud...” (Võidupidu raamat I 1888: 6).

Tähtsal kohal olid nii kirjanikud ja nende tunnustamine kui ka rahvas, auhind ei olnud mõeldud ainult autoritele tänuks ja toetuseks, vaid suunatud ühtlasi publiku harimiseks.

Millistel alustel auhindade jagamine toimus, pole täpselt teada, sest statuudina auhindamis põhimõtteid ei fikseeritud ning žürii tegevust ei protokolletud. Põhjalikumalt selgitatakse võistlustingimusi 1888. aasta võidupeo üles-

kutses. Tutvustatakse osalemiskriteeriume, millised teosed võivad võidujooksule tulla: trükitud raamatud ja käsikirjad igast teaduse vallast ja kaunikirjanduse jaoskonnast, ainult vaimulikud raamatud ja ümberpanekud ei ole võidujooksule oodatud (Treffner, Jõgever 1888). Erinevalt esimesest aastast, kui autorid saatsid oma tööd nimeliselt, tuli käsikirjad sisse anda mõttesalmiga varustatult ja lisada nimed kinnises ümbrikus. Nimeümbrikud avati vahetult enne tööde ettekandmist võidupeol, et seejärel paluda kirjanikul oma töö ette kanda. Antakse teada ka hindamisprotseduuridest: eestseisus koos kirjanduskomisjoniga vaatab tööd läbi ning otsustab, missugused tööd võidujooksule võivad ilmuda. Tööde saatmiseks pannakse ka tähtaeg, millal tööd peavad EKmS-i jõudma (Treffner, Jõgever 1888).

Tegemist ei olnud siiski uudiskirjanduse võistluse ja võistlusauhindadega, sest saata võis ka juba varem avaldatud töid. Auhindu anti välja mitmes valdkonnas: raamatud, näitemängud, luuletused, kõned, jutud ja lasteraamatud. Lisaks jagati auhindu ka mittekirjanduslikes valdkondades: deklameerimine, laul, muusikamäng, näitemäng (Võidupidu raamat I 1888: 7–11).

Ergutamaks kirjanikke võidupeost osa võtma, saadeti kirjanikele personaalsed kutsed: 1887. aastal 33 kirjanikule (Võidupidu raamat I 1888: 12), 1888. aastal 62-le (EKmS-i protokollide raamat), 1889. aastal 96-le (EKmS-i protokollid) ja 1890. aastal 74 kirjanikule (Võidupidu toimkonna protokollid). Osavõtivate kirjanike arv kasvas aasta-aastalt. 1888. aastal oli kirjanduse alal võistlemas kolm raamatut, kolm juttu, viis näidendit ja luuletused 17 kirjanikult (Võidupidu raamat II 1888: 8), 1889. aastal neli juttu, 24 luuletajat, kuid vaid üks näitemäng (EKmS 1890: 9) ja 1890. aastal 41 kirjameest (Tuglas 1958: 251). Võidupeol osales algajate katsetajate kõrval ka päris mitmeid tollal juba tuntud kirjanikke (nt Maximilian Pödder, Ado ja Jaan Reinvald jt).

Kirjanduse auhindamised proosa kategoorias väga tulemusrikkad ei olnud. Juttude eest peeti esimese auhinna vääriliseks vaid August Kitzbergi „Maimut” ning Jakob Kõrvi „Luigemäe Ollit”; teise auhinna on saanud Maximilian Pödderi „Bob Ellerhein” ja Jakob Martin Sommeri „Kuldсед jõulupähklid”; kolmanda auhinna võitis Andres Saali „Vambola”. Konkreetsemaid hinnanguid teoste kohta ei leia auhinnakomisjoni aruannetest ega ka eestseisuse koosolekute protokollidest. Ka kõrgeima auhinna võitnud Kitzbergi „Maimule” on auhind antud tingimusega: „mõni kohta väljaarvatud, mis muutmist nõuab” (EKmS AR 1889: 7). Auhindu võitnud kirjanike näol ei olnud tegemist päris algajate autoritega, vaid juba veidi tuntust kogunud ning varem üht-teist avaldanud kirjanikega. Tööd olid oma kirjanduslikult tasemelt üsna erinevad, kõrgeima auhinna võitnud Jakob Kõrvi „Luigemäe Olli” osutus paar aastat hiljem Chatebriand’i plagiaadiks, ülejäänud võidutöid mainitakse aga ajastu olulisemate teostena ka tänapäeval.

Luule kategoorias premeeriti aastail 1887–1890 rohkem autoreid – kuusteist. Esimese auhinna väärilisi kirjanikke leiti vaid 1890. aastal: Peeter Jakobson, Jakob Tamm ja Georg Eduard Luiga. Teise auhinna on neil aastail saanud Anna Haava, Jakob Liiv (kahel korral), Anton Jürgenstein, Kaarel Krimm, Volmer Univer ja Martin Undi; kolmanda auhinna on võitnud Andreas Lattik ja Peeter Grünfeldt (kahel korral), Eliise Aun, Mihkel Kampmann, Liina Täker, Georg Eduard Luiga, Volmer Univer, J. Jänes ja M. Sulzenberg. Esimesel võidupeol loetleti lihtsalt võitjad kohti nimetamata: Mihkel Veske, Ado Reinvald, Peeter Jakobson, Jakob Tamm, Jaan Reinvald, J. Kal-

musaar. Võidupidude luuleauhindade võitjate nimekirjast võib leida pea kõik ajastu tähtsamate autorite nimed. Mitmed võitjad (Univer, Undi, Jänes, Latik, Täker ja Sulsenberg) on kirjanikena tänapäeval täiesti tundmatud.

Näitekirjanduse alal on kahel korral auhinna saanud Peeter Jakobson ning ühel korral Jüri Orgussaar. Ajastu kõige edukamaks kirjanikuks võibki võidupidude tulemuste järgi nimetada Peeter Jakobsoni, kes võitis kõige rohkem auhindu (4), sh esimese auhinna nii näitekirjanduse vallas kui ka luuletajana. Rudolf Põldmäe on andnud EKmS-i võidupidudele kokkuvõtva hinnangu: „Mõnesugusest jantlikkusest hoolimata virgutasiid „võidupeod” kaasageid sulemehi ja andsid resultaadina mõnegi püsiva väärtusega teose, eriti luule alal” (Põldmäe 1979: 124).

Auhindamist viis võidupidudel läbi EKmS-i eestseisus ja kirjanduskomisjon. Eraldi oli valitud küll auhinnamõistjate komisjon, kuhu 1887. aastal kutsuti rida baltisaksa kirjandus- ja kultuuritegelasi.¹ Võidupidu raamat kirjeldab auhinnakomisjoni koosseisu järgnevalt: „Auhinna mõistjateks on üks komisjon valitud, kelle liigeteks Eesti Kirjameeste seltsi poolt niisugused mehed palutud on, kelle asjatundmise, meelega auususe ja õiguse armastuse üle vististe mitte ükski auus Eestlane kahtlema ei saa. Teiste rahvaste hulgast on mitu tähtsat asjatundjat kriitikameesteks valitud, kellest ükski muud ei või arvata, kui et nad ainult paremale tööle paremat hinda ära määravad, sest et neile kõik etendajad ühte viisi tundmata on” (Võidupidu raamat I 1888: 7–8). Seega on žüriiliikmeteks valitud seltsi hinnangul kõige paremad asjatundjad, kelle pädevuses ei tohiks keegi kahelda. Viidatakse nende legitiimsusele ning tähtsustatakse erapooletuks jäämist: „Ühtlasi saab selle eest kõige suuremat hoolt kantud, et pidu mitte kudagi viisi mingisugust era-värvi ei kannaks...” (Võidupidu raamat I 1888: 8). Žürii legitiimsus hindajana pandi kahtluse alla nii võidupidude toimumise ajal (Endla 1887) kui ka hiljem (Tuglas 1958: 232; EKA 1966: 366). Seda põhjustas EKmS-i vastuoluline positsioon tollases sotsiaalses kontekstis, rohked vaidlused ja tülid ning žüriiliikmete nimekirja. Baltisakslastest koosneva žürii vastu võeti sõna ka ajakirjanduses: „Hiljuti on need nimed ajalehtedes ka ilmutatud, aga nende hulgas puuduvad kõik tähtsamad ja asjatundjad E e s t i kirjanikud. Kui Eesti Kirjameeste selts mitte Dr. Hurti, R. Kallast, A. Grenzsteini, J. Kurrikut, J. Bergmanni, M. J. Eiseni, E. Vildet, J. Järve ja teisi t ä h t s a m a i d kirjanikka auhindade mõistjaks ei valinud, siis langeb sellest võidu- või hiilguse pidu usalduse pääle niisugune vari, mis kõik paremaid kirjanikka sellest eemale hirmutab” (Endla 1887).

Samas on EKmS juba peo üleskutses põhjendanud eestlaste kõrvalejätmist lootusega, et nad „pidu peal ise midagi etendama saavad” (Võidupidu raamat I 1888: 8). Vastuses Endla kirjale põhjendatakse žürii vastavat koosseisu ka sooviga „suguvendade seas iga vahet ja lõhet kaotada ja lepitada” (Võidupidu 1887c). Seega on žürii koosseis EKmS-i poolt siiski läbimõeldud ning kaalutletud. Iseküsimus muidugi, kuidas selline komisjon oma tööga realselt toime oleks tulnud.

EKmS pööras tähelepanu žürii pädevuse tõestamisele. Võidupeo raamatus žüriiliikmeid nimepidi välja ei tooda, kuid loetletakse üles žüriiliikmete ametid ning haridus, mille alusel olid ülekaalus siiski kirjandusega mittetegelevad isikud (Võidupidu raamat I 1888: 12). Varasemaid etteheiteid silmas pidades kut-

¹ Prof A. V. Oettingen, G. V. Stryk, praost A. H. Willigerode, V. Mensenkampff, parun v. Nolcken, prof L. Meyer (Tuglas 1958: 232).

suti järgnevatel aastatel žüriisse dr Karl August Hermann, dr Jakob Hurt (keeldus), dr E[ugen] Jannsen, dr Mihkel Veske, dr Hellat, Ado Reinvald, mag Jüri Truusmann, aga ka Jakob Tülk, Jakob Tamm, õp Matthias Johann Eisen, H. Wühner, J. Kapp, A. Erlemann, J. Erlemann, kooliõpetaja Anson, kirikuõpetajad J. Bergmann, Rudolf Kallas, Martin Lipp (EKmS-i protokollide raamat; Võidupidu toimkonna protokollid 1890). Selle kohta, et žürii loetletud koosseisus oleks koos käinud, ei leidu aga ühtki dokumenti. Reaalselt tegeles tööde hindamise ja otsuste langetamisega EKmS-i eestseisus ja kirjanduskomisjon, kelle esialgseks ülesandeks oli määratud otsustada võidupeole võistleva lubatavad tööd. Eestseisuse liikmetena kuulusid žüriisse seega Hugo Treffner, Jaan Jõgever, Georg Sachs, Jakob Tülk (tema asemel pärast 1887. aastat Johan Jurkatamm); EKmS-i kirjanduskomisjonist Blumberg, M. Hanser, Jaan Jõgever, Johan Jurkatamm, Jakob Kõrv, Juhan Kunder, Luick, Jüri Orgusaar, J. Pellberg, Maximilian Pödder, Ado Reinvald, Jakob Tamm, Jüri Teas, Jüri Truusmann, M. Vares, Mihkel Veske. On tähelepanuväärne, et mitmed žüriiliikmed võitsid ka ise auhindu (Kõrv, Pödder, Tamm, Orgusaar, Reinvald).

Auhindamisprotseduur ise nägi välja järgmine: võistlemiseks saadetud tööd vaatas kõigepealt läbi EKmS-i kirjanduse komisjon, valides välja võidupeole võistleva pääsevad tööd, seejärel tegeles nendega žürii. Žürii hindamistegevuse kohta saame rohkem aimu 1888. aastast, mil eestseisuse koosolekute protokollidest nähtub, et sissesaadetud tööd on kirjanduskomisjoni liikmete vahel läbivaatamiseks ära jagatud, iga tööga tegeles kolm komisjoniliiget (EKmS protokollide raamat). Neljandast võidupeost on säilinud sissesaadetud tööde loetelu,² kuhu on märgitud arvustajate nimed, arvamused ja eestseisuse otsus, kahjuks ei leia ka sellest allikast tööde kohta sisulisi märkusi. Teostele on küll jagatud hindeid vahemikus 2–5, kuid paljud tööd on jäetud hindamata, sealhulgas ka need, mis on võitnud kõrgemad auhinnad.³ Suurem osa žürii tööst on tehtud seega suuliselt ning dokumentaalset jälge sellest säilinud ei ole.

Kirjanike esiletõstmise osas töötasid võidupeod väga hästi, võitjate ja võiduteoste nimed avaldati pea kõigis ajalehtedes. Toimis ka võidupeo eesmärkides ette nähtud „rahva silme ees kõrgusesse tõstmine” kui auhinnavõitjad publiku ette kutsuti. 1887. aastal ei olnud võidupeo pealtvaatajad austuse näitamisega kitsid ja nii võime ajakirjandusest lugeda, et pidulised Peeter Jakobsoni näidendikatkendite ettelugemise järel kirjaniku auks püsti tõusid, „mis peale viimane omast kohast nimetas, et tema selle auuvääriline ei olla, aga võimalikult saada oma tänu selle auu eest oma töödega avaldama” (Piduline 1887). Auhinnana väljakuulutatud võiduteoste avaldamine ei osutunud proosatööde puhul vajalikuks, sest mitmed teosed olid juba varem trükkis ilmunud, luuletused avaldati võidupeo raamatus või EKmS-i aastaraamatus. Eraldi raamatuna anti EKmS-i kulul välja vaid Peeter Jakobsoni „Udumäe kuningas”. Osana auhinnast oli välja kuulutatud ka EKmS-i eluaegseks liikmeks tõstmine, EKmS-i aastaraamatus välja toodud seltsi eluaegsete liikmete nimekirjadest kõrgeima auhinna võitnuid siiski ei leia.

Esimene võidupidu leidis laialdast kajastamist ajakirjanduses juba enne peo toimumist, sest EKmS-i eestseisus saatis üleskutsed kirjanikele ja pealt-

² EKLA, f 14, m 10 : 11.

³ Nt P. Jakobsoni näidendi „Kustas kosib Mihklit” hinded: Daniel 3,5–4, Vares 3, Hermann 4–5. Kõrval märkus: „Vähe põnevust, muidu hea. Alguspäraline mitte ei ole” (EKLA, f 14, m 10 : 11).

vaatajatele mitmel korral kohalikele lehtedele. Olevik on juba enne peo toimumist ürituse suhtes irooniline: „...uus esimees on neljakuuse vaikimise ajal õige sügavaste meie kirjanduse üle järele mõtelnud. [---] Nii on siis „Meisterfingerid” jälle liikumas ja der „Krie von Wartburg” tulemas” (Ükskord ometi! 1887). Peokirjeldused avaldati pea kõigis ajalehtedes esilehel (E.V. 1887; Võidupidu 1887a; Võidupidu 1887b), Eesti Postimehes ilmus koguni kaks peokirjeldust erinevatelt autoritelt (Piduline 1887; Haldia 1887). Enim kriitilisust kajastub Oleviku artiklis, mujal tuuakse ainsa puudusena välja rahva vähenemist peost osavõtt. Järgmised võidupeod leiavad ajakirjanduses elavat ja emotsionaalset kajastamist vaid juhul, kui küsimuse alla tuleb mingi probleem (Tülk 1890; Seletus 1890). Toimunud võidupidude kirjeldused ilmuvad siiski pea kõigis tähtsamates ajalehtedes (enamasti esilehel), kuid need piirduvad vaid etteastete loetlemise ja võitjate nimekirja äratoomisega, mingeid erilisi muljeid, kommentaare ja arvamusi pole lisatud.

Eesti Kirjameeste Seltsi auhinnad 1887–1890

1887	luule	M. Veske, A. Reinvald, P. Jakobson, J. Tamm, J. Reinvald, J. Kalmusaar, -o-
	näitekirjandus	P. Jakobson „Udumäe kuningas”
1888	raamatud I	J. Kunder „Eesti kirjandus koolile ja kodule”
	III	M. J. Eisen „Elu pärast surma, Hiied ja Perma, Siuru, Lalli, Lijoni ingel”
	III	J. Jungi „Kodumaalt nr. 10”
	jutud	
	II	M. Pödder „Bob Ellerhein”
	luuletused	
	II	A. Haava, J. Liiv
	III	E. Aun, J. Jänes, M. Kampmann, A. Lattik
	näitemängud	
	II	J. Orgussaar „Inimese hind ja väimehe väärtus”
1889	jutud Ib	A. Kitzberg „Maimu”
	III	A. Saal „Vambola”
	luuletused II	A. Jürgenstein
	II	J. Liiv
	III	G. E. Luiga, V. Univer, L. Täker, P. Grünfeldt
	näidendid	auhinda välja ei antud
1890	jutud ja	
	laste raamatud I	J. Kõrv „Luigemäe Olli”
	Iib	J. M. Sommer „Jõulu pähkliid”
	näidendid	P. Jakobson „Kustas kosib Mihklit”
	luule Ia	P. Jakobson, J. Tamm
	Ib	G. E. Luiga
	II	K. Krimm, V. Univer
	Iib	M. Undi
	IIIa	P. Grünfeldt, A. Lattik, M. Sulsenberg
	teaduselised tööd I	M. J. Eisen „Kalevala” tõlke eest

Eesti Kirjanduse Seltsi auhindamised

Järgmise katse auhinnata eesti kirjanduse parimaid autoreid ja teoseid tegi Eesti Kirjanduse Selts (EKS). EKS-i auhindamistest on kokkuvõtlikult kirjutanud August Palm raamatus „Eesti Kirjanduse Selts 1907–1932” (Palm 1932) ning põhjalikumalt Eduard Laugaste ajakirjas Eesti Kirjandus avaldatud artiklis (Laugaste 1937).

Kirjanduse auhindamine tuli loodava seltsi ühe ülesandena jutuks juba seltsi asutamiskoosolekutel. Vaidlustes seltsi suuruse ja töökorralduse üle mainib asutajate koosoleku juhataja Jaan Tõnisson suure ülemaalse seltsi eelisena just võimaluste tekkimist auhindamiste läbiviimiseks: „...tal oleks ka rohkem raha, mis võimaldaks auhindamist ja muud suurt tegevust” (Palm 1932: 9). Seltsi esimeses töökavas toodi ilukirjanduse edendamise ühe moodusena välja auhinnad samas reas edasiharimis- ja reisirahadega.

Põhikirja järgi oli EKS-i eesmärgiks „kirjanduse, teaduse ja kunsti edendamine, kodumaa ja rahva igakülgne tundmaõppimine ja neil põldudel tehtava töö vilja rahvale kättesaadavaks tegemine” (EKS-i põhikiri 1907: 3). Kirjanduse edendamise töös keskendus EKS erinevalt EKMS-i korraldatud võidupidudest iga-aastasele vastilmunud algupärase ilukirjanduse auhindamisele. Laugaste täpsustab, et EKS-i auhinnad olid mõeldud aasta jooksul ilmunud tervikteostele, kaasa arvatud varemilmunud tööde koguväljaannetele (Laugaste 1937: 418). EKS kasutas parimate kirjanike väljaselgitamiseks mitmel korral ka kirjandusvõistlusi, kuid need ei toonud eriti tulemusi.

EKS-i auhindamised toimusid aastatel 1909–1914. Kindlaksmääratud auhindamispõhimõtteid statuudi näol ei kinnitatud, need täienesid ja muutusid auhindamispraktika käigus. Samuti ei protokollitud žürii tööd ega vaidlusi erinevate teoste üle, nii võib auhindamiste kohta teha järeldusi vaid EKS-i eestseisuse protokollides ülestähendatu⁴ ning ajakirjanduses avaldatu põhjal.

Esimesed EKS-i auhinnad anti välja 1909 eelmisel aastal ilmunud ilukirjanduse eest. Ajakirjas Eesti Kirjandus tutvustab žüriiliige Anton Jürgenstein langetatud otsuseid päris põhjalikult, arutledes teoste väärtuste ja puuduste üle ning selgitades otsustamise tagamaid: „Kõik komisjoni liikmed olivad sellepoolest kohe ilma pikemate vaielusteta ühes nõuus, et.... Friedebert Mihkelsoni jutt.... kõige laitmatam ja parem töö on, nii hästi oma ilusa keele, hästi läbiviidud põhjusemõtte kui ka kordaläinud iseloomude kirjelduse pärast. Ka on selles jutus ümbruse kirjeldus õiges vahekorras jutu tegevuse käiguga ja sisuga.... See on töö, mis igatahes auhinna vääriline on, juba absoluutlilise mõöduga mõõtes” (Jürgenstein 1909: 210).

EKS avaldab koos auhindadega mitmed žüriisisesed diskussioonid ning erinevate komisjoniliikmete arvamused võidutööde kohta. Näiteks kirjeldab Jürgenstein põhjalikult, milliste arutluste tulemusena selgusid esimesel auhindamisaastal parimad: „Teise parema jutuna soovitasivad Gustav Suits ja A. Jürgenstein A. H. Tamsaare juttu „Pikad sammud”, kuna komisjoni liige K. Menning jutust õige palju puudusi leidis. [---] A. Jürgenstein ei salga neid puudusi, ei leia neid aga selle mõödul.... [---] Kolmas auhinna mõistja G. Suits ei saanud suusõnalistest harutustest osa võtta, sest et temal Helsingist sellepärast kodumaale sõita võimata oli. [---] Hra G. Suitsu poolt sooviti alguses ka Ed. Vilde „Prohvet Maltsvet”le auhinda, kuid läbirääkimiste jook-

⁴ Auhinnažürii otsused kinnitati EKS-i eestseisuses.

sul, kus enam seisukohta selgitati, et meie kõige pealt ilukirjanduslisest vaa-
tekohast otsustame, võttis hra Suits oma ettepaneku tagasi” (Jürgenstein
1909: 210–211).

Nagu näha, tuuakse välja ka ilma auhinnata jäänud kirjaniku nimi ja
tema teose puudused. Oma artikli lõpetab Jürgenstein märkusega, „et Tamm-
saare ja Grünthali auhindade juures tööde väärtust mitte just raha summa
suurusest ärgu otsitagu, sest nende summade ettepanekus oli meil ühel hoo-
bil ka noortemeeste ainealine seisukoht võrdlevalt mees” (Jürgenstein 1909:
212). Seega ei peetud tööde auhindamisel silmas ainult tööde kirjanduslikku
väärtust, auhinna suurus sõltus ka kirjaniku majanduslikust olukorrast.

Järgnevatel aastatel auhinnaväärilisi töid ei leitud ja nii anti 1910. ja
1911. aastal välja vaid ergutusauhinnad, 1912. aastal ei leitud sellelegi vää-
rilisi töid. Ergutusauhindu, mida anti „kõige enam korda läinud töödele”,
nähti 1910. aastal kirjanike toetusena „et lootusrikkamad ja abitarvitajad
nendest vähemast kuu ehk paari tuleval aastal kirjanduslikeks tööks võik-
sivad ära tarvitada” (EKS-i eestseisus 1910: 91). Auhiinad kandsid ka majan-
dusliku toetuse ja abiraha funktsiooni.

Kõige tähelepanuväärsemaks ja vast ka skandaalsemaks auhindamiseks
eesti kirjanduse ajaloos on EKS-i auhinna komisjoni otsus 1912. aastal ilmu-
nud ilukirjanduse kohta ja sellele järgnenud diskussioon. Auhindamiskomis-
jon koosseisus Aino Kallas, Juhan Luiga ja Karl August Hindrey määras Ees-
ti Kirjanduses avaldatud otsuse alusel auhinna August Kitzbergile draama
„Libahunt” eest, ergutusauhinna Oskar Lutsule jutustuse „Kevade” eest ja
Eduard Vildele toetusraha (Kallas, Luiga, Hindrey 1913: 76–77). Seejärel tuu-
akse (nagu varasematelgi aastatel) välja põhjendused ja hinnangud võidute-
oste. Eduard Vilde kohta on kirjutatud: „E d. V i l d e l e toetuseraha mää-
rates on komisjon selle kirjaniku viimasel ajal silma nähtava edenemise pea-
le tähelepanemist tahtnud pöörata, edenemise, mis iseäranis kompositsiooni ja
stilistilise külje hoosamas väljatöötamises ning keele rikkamas arenemises
end avaldab” (Kallas, Luiga, Hindrey 1913: 77). Paar numbrit hiljem avaldab
Eesti Kirjandus aga järgmise teate: „Eesti Kirjanduse Seltsi eestseisus annab
sellega teada, et kirjanik Eduard Vilde temale E. K. S. poolt määratud 150
rbl. sellepärast on tagasi lükanud, et see summa temale „toetuserahaks” on
määratud „kirjaniku viimasel ajal silmnähtava edenemise eest....” ja mitte
„auhinnaks avalikult nimetatud teose või teoste eest” (EKS-i eestseisus
1913: 224).

Nende lakooniliste märkuste taga avaneb aga toimunust üsna emotsio-
naalne pilt. Aastatel 1913–1914 puhkenud diskussioonis osalesid mitmed kir-
janikud ja tekkisid vastasseisud, ent nii tollased žüriiliikmed kui ka kõrvalt-
vaatajad ei suutnud kokkuleppele jõuda ka aastaid hiljem (Roose 1925a,
1925b; Jürgenstein 1925a, 1925b; Laugaste 1937; Hindrey 1940).

Probleem tekkis seoses Vilde näidendi „Tabamata ime” ja „Jutustused”
auhindamise või auhindamata jätmisega. Dokumenteerimata koosolekul
otsustasid žüriiliikmed auhindade jagunemise, kus Vilde „Jutustustele” oli
määratud 150 rubla, s.o kõrgeim auhind. Ennatlikult avaldati see teade ka
11. veebruari Päevalehes (Auhinnad 1913) ning selle alusel jõudis EKS-i lae-
kahoidja August Kitzberg omakorda Vildele auhinna võitmisest teada anda
(Kitzbergi kiri Vildele 1913). Tegelikult oli aga otsus auhindamise kohta veel
EKS-i eestseisuses kinnitamata. Karl August Hindrey nimetabki kirjeldatud

koosolekut aastaid hiljem vaid „eelkoosolekuks” (Hindrey 1940: 183). Kättesaadavate materjalide põhjal võib öelda, et varasematel aastatel auhinnad just sellistes omavahelistes vestlustes otsustatigi ning järgnev eestseisuses kinnitamine oli lihtsalt formaalsus. Seekord leidis aga EKS-i esimees Villem Reiman, et tema ei saa kirikuõpetajana Vilde „Jutustuste” auhindamisega nõus olla,⁵ kuid kuna tal ei ole mingit õigust žürii otsus kinnitamata jätta, tuleb tal sellises vastuolulises situatsioonis amet maha panna (Reimani kiri Jürgensteinile 1913). Selle vältimiseks oli žürii nõus oma otsuse ümber formuleerima ning ametlikus EKS-i protokollis ja Eesti Kirjanduses avaldatud otsuses oli auhinnast Vildele saanud toetusraha. Eesti Kirjanduse artiklis „Jutustusi” isegi enam ei mainita (Kallas, Luiga, Hindrey 1913).

Vilde, kellele oli juba teatatud auhinna saamisest, reageeris toimunule „toetusraha” tagasilükkamisega ning avaliku protestiga. Kõige selgemalt saab Vilde seisukoha välja lugeda tema „Avalikust kirjast Eesti Kirjanduse Seltsile”, milles ta nimetab auhindamist komöödiaks, „mis minuga on mängitud” (Vilde 1913: 3). Ta leiab, et tema „Tabamata ime” on ülekohtuselt auhinnata jäetud ning seda mõistnud žürii püüdis kahju heastades anda Vildele siiski mingi auhinna:

„Otsus, minu „Tabamata imet” auhinnast ilma jätta, *tõukas õigusele ja õiglusele vastu pead*. Minu näidend ei ole mitte töö, mida võidi nende toodete kõrval, millele auhinnad mõisteti, sootuks tähele panemata jätta. [...] „Tabamata imele” oli ka Eestimaa Rahvahariduse Seltsi Kirjanduse-Osakonna tänavune kõige kõrgem auhind osaks saanud. Sel määral tähele pandud kirjatööd maha mätta – see tundus E. K. S. hinnajagajatele avaliku arvamise ees muidugi riskandina. Aga maha mätta *taheti* teda, tema seltskonnakriitikaline laad ei meeldinud hindajatele ja nende selja taga seisvale rühmale” (Vilde 1913: 5). EKS-i põhjendustes ja selgitustes väidetakse, et „Tabamata imet” auhinnavääriliseks ei tunnistatud. „Jutustuste” probleemiks sai aga tema ilmumisaasta, milleks teoses on märgitud 1913 (Palm 1932: 41).

Järgneva aasta jooksul ilmusid sõnavõttud selles küsimuses kõigis tähtsamates eesti ajalehtedes. 1913. aasta lõpul valminud Eduard Vilde „Pisuhänd” on aga tõenäoliselt otseselt ajendatud toimunud auhinnaskandaalist (Laugaste 1937: 509–510). Laugaste peab isegi pealkirja „Pisuhänd” Kitzbergi „Libahundi” parodiaks (Kitzbergi teosele andis EKS tol aastal peaauhinna). Seda sama „Pisuhända” koos „Jutustustega” soovis EKS auhinnata 1914. aastal Gustav Suitsu „Tuulemaa” järel, kuid ka seekord ei saadud läbi probleemideta. Auhinnažürii liikmete arv oli tõstetud viiele, kuid žürii ei suutnud siiski jõuda Suitsu ja Vilde hinnangu osas üksmeelele. Johannes Aavik laseb koos auhindamisotsusega avaldada oma eriarvamuse:

„Tunnistan seega, et oma allkirja, mis E. K. S. Auuhinna Komisjoni otsusele alla kirjutasin, tagasi võtan ja oma esialgses, juba komisjoni koosolekul avaldatud arvamises ja ettepanekus püsin, et Vilde „Pisuhänd” ja „Jutustused” kokku mitte sugugi nõrgemad ei ole kui Suitsu „Tuulemaa” ja sellepärast ühekõrguselt peaks hinnatama” (Aavik jt 1914: 71).

1913. aasta auhindamine jäigi viimaseks, 1917. aastal otsustati küll vahelejäädud aastad koos hindamisele võtta, kuid see plaan jäi ellu viimata. August Palm toob auhindamistraditsiooni katkemise põhjustena välja

⁵ „Jutustustes” avaldatud novellist „Kuival” leidis Eesti Kirjandus ühe oma varasema arvustuse järgi pornograafiat (Laugaste 1937: 433).

nii rahapuuduse, kirjanduse nõrga tasapinna kui ka sõjaolud (Palm 1932: 41).

EKS-i auhindamistel on ära märgitud kaksteist erinevat kirjanikku, neist kahel erineval aastal Friedebert Tuglas, Anton Hansen Tammsaare, Jaan Lintrop, Oskar Luts ja Eduard Vilde; ühel korral Villem Ridala, Juhan Liiv, Mats Mõtslane, Ernst Enno, August Kitzberg, Gustav Suits ja Jakob Mändmets. Kõik nimetatud kirjanikud on tuntud ja aktuaalsed tänapäevani. EKS-i auhind ei jagunenud žanriliselt, nii on enim auhindu antud novellide eest – seitsmel korral –, luuleauhindu neljal, draamaauhindu kahel korral ning ühel korral on auhinnatud romaani ja arvustust.

EKS-i kirjandusauhindade žürii liikmed valiti asemikekogu poolt. Žüriivaliku põhimõtteid ei olnud määratud. Enamasti oli žürii kolmeliikmeline, kuid pärast Vilde-skandaali suurendati koosseis viieliikmeliseks. EKS-i kirjandusauhindade žürii koosseis püsis nende kuue aasta jooksul, mil auhindu jagati, üsna muutumatu. Auhindade üle otsustasid sel ajal vaid üheksa erinevat inimest, nii kuulus žüriisse viiel korral Aino Kallas, neljal Juhan Luiga, kolmel Gustav Suits ja Karl August Hindrey, kahel Anton Jürgenstein ning ühel aastal Karl Menning, Georg Eduard Luiga, Johannes Aavik ja Mihkel Kampmann. Seega kuulusid auhindajate hulka nii kirjanikud kui ka kirjanduskriitikud ja ajakirjanikud. Erinevatel põhjustel on valitud žüriiliikmed ka tööst loobunud. Hugo Raudsepp sõnastas 1913. aastal oma sellekohase otsuse põhjendusena, et ei soovi „praeguse komisjoniga ühes töötada” (Palm 1932: 41).

Ilukirjanduse auhindadeks jagas EKS kokku 1100 rubla, enamasti tuli raha annetustest: eraisikutelt, ajalehtedelt jne (Palm 1932: 25).⁶ Jagatud rahasummad olid üsna väikesed, neid nimetatati kirjanike jootrahaks (X-n 1913) ja auhindu pilkas ka August Gailit, mainides, et neist jätkus vaid üheks öhtusöögiks. „Rumal, kes usub, et kirjanikkudel sellest mõni kasu oleks! [---] Kirjanikud aitavad ise ennast” (Gailit 1918). Siiski olid auhinnad piisavalt olulised, et suutsid tekitada Vildes sellise suure solvumise ning pakkuda kõneainet mitmeks aastakümneks.

Erinevalt EKMS-i võidupidudest ei pälvinud EKS-i kirjandusauhinnad suurt avalikkuse tähelepanu. Ajakirjanduse tähelepanu alla sattusid EKS-i kirjandusauhinnad alles Vilde-skandaali ajal, varem oli avaldatud vaid EKS-i auhindamiskomisjoni kommentaarideta otsuseid. August Palm hindab auhindamisi positiivselt ning leiab, et see „ergutas püüdma ja tõstis loomingu tasapinda” (Palm 1932: 42). EKS-i kirjandusauhindu võib vaadelda esimes-te tänapäevaste kirjandusauhindadena, mis on ajajärgu tähtsamad teosed ära märkinud.

Eesti Kirjanduse Seltsi auhinnad

1908	Fr. Tuglas novellikogu „Kahekesi”, eriti novell „Suveöö armastus” (100 rbl)
	A. H. Tammsaare novell „Pikad sammud” (70 rbl)

⁶ Aastal 1907 annetasi raha proviisor H. Luht (100 rbl), J. Ploompuu (50 rbl) ja Postimees (100 rbl). 1909. aastal tulid annetused Postimehelt (150 rbl), Päevalehelt (100 rbl) (Palm 1932: 39–40).

- V. Ridala „Villem Grünthali laulud” (30 rbl)
 žürii: A. Jürgenstein, K. Menning, G. Suits
- 1909 A. H. Tammsaare novell „Noored hinged”, ergutusauhind (100 rbl)
 J. Liiv „Luuletused” iluväljaandes, ergutusauhind (100 rbl)
 J. Lintrop novellikogu „Igapäevane elu”, ergutusauhind (50 rbl)
 Fr. Tuglas arvustus „Eduard Vilde ja Ernst Peterson” („Noor-Eesti” III album), erakordne tasu (50 rbl)
 žürii: K. A. Hindrey, A. Jürgenstein, A. Kallas, G. E. Luiga
- 1910 M. Mõtslane novell „Kraavitajad”, ergutusauhind (50 rbl)
 E. Enno „Hallid laulud”, ergutusauhind (50 rbl)
 J. Lintrop novellikogu „Nutt ja naer”, ergutusauhind (50 rbl)
 žürii: A. Kallas, G. E. Luiga, G. Suits
- 1911 žürii ei leidnud auhindamisväärseid teoseid
 žürii: A. Kallas, J. Luiga, G. Suits
- 1912 A. Kitzberg draama „Libahunt” (150 rbl)
 O. Luts „Kevade”, ergutusauhind (50 rbl)
 Ed. Vilde toetuseraha (150 rbl)
 žürii: K. A. Hindrey, A. Kallas, J. Luiga
- 1913 G. Suits „Tuulemaa” (125 rbl)
 Ed. Vilde novellikogu „Jutustused”, komöödia „Pisuhänd” (100 rbl)
 O. Luts näidendid „Kapsapea” ja „Pärijad” (75 rbl)
 J. Mändmets novellikogu „Isa talus” (50 rbl)
 žürii: J. Aavik, K. A. Hindrey, A. Kallas, M. Kampmann

Eestimaa Rahvahariduse Seltsi auhindamised

EKS-iga samaaegselt jagas 1912. ja 1913. aastal ilukirjandusele auhindu ka Eestimaa Rahvahariduse Seltsi kirjanduse haruselts (ERhS), pikemat auhindamistraditsiooni sellest aga ei kujunenud. ERhS tegutses aastatel 1906–1917 ning seltsi sihiks oli „Eestimaal rahvaharidust, rahva vaimlist, kõlblist ja kehalist kasvatust edendada” (ERhS põhikiri 1906: 1). 1906. aastal loodi seltsi juurde kirjanduse osakond, sest tunti tarvidust „...kirjanduse edendamiseks ja laialilaotamiseks, kirjanduslike maitse ja arusaamise tõstmiseks jne. töötama hakata...” (ERhS 1906: 74). ERhS-i kirjanduse osakonna töö kujunes aga probleemiderohkeks, sest osakonnal polnud õigust seltsist eraldi rahaasju ajada. Et kirjanduslike huvidega jõudusid koondada, nimetati kirjanduse osakond ümber Tallinna haruseltsiks, mis hakkas välja andma kirjandusauhindu.

ERhS-i kirjandusauhinnad asutati 20. novembril 1912. aastal. Esimesel korral anti välja kolm auhinda kokku 200 rubla suuruses 1912. aastal ilmunud ilukirjanduslikele töödele (ERhS 1912: 82). Tähelepanu väärrib, et kõrgeim auhind läks Eduard Vildele „Tabamata ime” eest, mille EKS mõned kuud hiljem auhinnata jättis. Otsuse langetanud žürii koosseisu ning otsustusprotsessi kohta ei ole autoril õnnestunud andmeid leida.

1913. aasta auhindamisest on rohkem teada tänu säilinud auhinnakomisjoni protokollile (ERhS-i protokoll 1914). Auhindamise otsustas žürii koos-

seisus Johannes Voldemar Veski, Eduard Hubel ja Hugo Raudsepp,⁷ kelle töö oli „aasta jooksul trüki ilmutatud ilukirjanduse paremaid tooteid tähele panna, neid kunstilise hindamise alla võtta ja kõige silmapaistvamaid nende seast rahalisi auhindasid määrata” (ERhS 1913: 80-81). 1913. aasta auhinnavõitjad on täielikus kooskõlas EKS-i sama aasta otsusega, vaid Eduard Vilde on ERhS auhinnata jätnud ning nii ei saa nemadki ilma oma Vilde-skandaalita. Žürii loetleb auhinnateates teosed, mis hindamise alla ei läinud, sest ei ole ilmunud 1913. aastal. Selle põhjendusega kõrvaldati vaatluse alt juba EKS-is palju segadust toonud Vilde „Jutustused”. See tegu põhjustas taas Vilde pahameele ning kirjanik teatab ka ERhS-ile, et tema teosed „auhinnamõistmisel mitte enam ei võistle” (Laugaste 1937: 513–515). Ajakirjanduses ERhS-i auhindamistele palju tähelepanu ei pööratud ning oma lühikese ajaloo tõttu on nende tähtsus EKMS-i ja EKS-i auhindamistest väiksem.

Eestimaa Rahvahariduse Seltsi kirjandusauhinnad

1912	I	E. Vilde „Tabamata ime” (100 rbl)
	II	M. Metsanurk „Orjad” (50 rbl) A. Kitzberg „Libahunt” (50 rbl)
1913	I	G. Suits „Tuulemaa” (100 rbl)
	II	O. Luts näidendid „Paunvere”, „Kapsapea”, „Pärijad” (75 rbl)
	III	J. Mändmets jutustused „Isa talus” (50 rbl)

Suuremate üldistuste tegemiseks on XIX sajandi lõpu ja XX sajandi alguse kirjanduse auhindamistraditsioon liiga lühike ning katkendlik. EKMS-i võidupidude ajastu on EKS-i ning ERhS-i tegutsemisajast nii ühiskondlike olude, kirjanduse arengu kui ka eneseteadvuse poolest üsna erinev. Auhindamisega tegelesid kirjandusinstituutsioonid ja eesmärk oli neil ühtne, silmas peeti alles arenemisjärgus oleva rahvuskirjanduse kvaliteedi tõstmist ning publiku harimist koolitamaks kirjanikele võrdväärseid lugejaid. Tolleaegsete auhinnažüriide valikuid tuleb tunnustada ka tänapäeval, sest auhinnatud teosed ja nende autorid on jäänud enamasti eesti kirjanduskaanonisse püsima.

Kirjandus ja allikad

- A a v i k, J., K a l l a s, A., H i n d r e y, K. A., K a m p m a n n, M. 1914. Eesti Kirjanduse Seltsi auhinnad 1913. a. ilukirjanduse eest. – Eesti Kirjandus, IX aastakäik, lk 70–72.
- A n n u s, E., E p n e r, L., J ä r v, A., O l e s k, S., S ü v a l e p, E., V e l s k e r, M. 2001. Eesti kirjanduslugu. Tallinn: Koolibri.
- A u h i n n a d 1913 = A u h i n n a d kirjandusliste toodete eest. – Päevaleht 11. II, nr 35.
- B o u r d i e u, P. 1996. The Rules of Art: Genesis and Structure of Literary Field. Stanford: Stanford University Press.
- C u d d o n, J. A. 1999. Literary prizes. – The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory. London: Penguin Books.

⁷ H. Raudsepp loobus samal aastal EKS-i auhinna komisjoni töös osalemast.

- D u c a s, S. 1998. La reconnaissance littéraire. Littérature et prix littéraires: les exemples du Goncourt et du Femina. Paris: Université Denis Diderot. – Paris VII.
- EKA = Eesti kirjanduse ajalugu. II kd. XIX sajandi teine pool. Toimetanud E. Nirk. Tallinn: Eesti Raamat, 1966.
- EKmS AR 1886 = Eesti Kirjameeste Seltsi aastaraamat 1886/1887. XIV ja XV aastakäik. Tartu.
- EKmS AR 1889 = Eesti Kirjameeste Seltsi aastaraamat 1889. XVII aastakäik, III vihk. Tartu, 1890.
- EKmS AR 1890 = Eesti Kirjameeste Seltsi aastaraamat 1890. XVIII aastakäik. Tartu, 1891.
- EKmS-i eestseisus 1890 = Eesti Kirjameeste Seltsi Eestseisus 1890. Meeldetuletuseks. – Postimees 2. VI, nr 59.
- EKmS-i protokollid = EKMSi eestseisuse protokollid. EKLA, f 14, m 8 : 1.
- EKmS-i protokollide raamat = EKMSi eestseisuse koosolekute protokollide raamat. EKLA, f 116, m 17 : 1.
- EKmS-i põhikiri = Eesti Kirjameeste Seltsi põhjuskiri. Tartu: Postimees. EKLA, f 17, m 1 : 10.
- EKS-i eestseisus 1910 = Eesti Kirjanduse Seltsi eestseisus 1910. Auuhinnad 1909. aastal ilmunud ilukirjandusliste tööde eest. – Eesti Kirjandus, lk 91–92.
- EKS-i eestseisus 1913 = Eesti Kirjanduse Seltsi eestseisus 1913. Teatus. – Eesti Kirjandus, VIII aastakäik, lk 224.
- EKS-i põhikiri 1907 = Eesti Kirjanduse Seltsi põhjuskiri. Eesti Kirjanduse Seltsi Kirjastus. EKLA, f 16, m 275 : 1.
- E n d l a, J. 1887. Kirjandus ja kirjanikud. – Postimees 30. V, nr 23.
- E n g l i s h, J. F. 2002. Winning the Culture Game. Prizes, Awards, and the Rules of Art. – New Literary History, kd 33 (1), lk 109–135.
- E n g l i s h, J. F. 2005. The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value. Cambridge: Harvard University Press.
- ERhS põhikiri 1906 = Eestimaa Rahvahariduse seltsi põhjuskiri. Tallinn.
- ERhS 1906 = Eestimaa Rahvahariduse seltsi 1906. I aasta aruanne. Tallinn, 1908.
- ERhS 1912 = Eestimaa Rahvahariduse seltsi 1912. aasta aruanne. Tallinn, 1913.
- ERhS 1913 = Eestimaa Rahvahariduse seltsi 1913. aasta aruanne. Tallinn, 1914.
- ERhS-i protokoll 1914 = Eestimaa Rahvahariduse Seltsi Kirjanduse haruseltsi auhinnatoimekonna koosoleku protokoll 8.01.1914. EKLA, f 202, Hugo Raudsepp, m 9 : 5.
- G a i l i t, A. 1918. Kirjanikkude loss. – Postimees 21. III, nr 20.
- H a l d i a, A. 1887. Võidupidu. – Eesti Postimees 29. VII, nr 31.
- H e i n i c h, N. 1999. L'épreuve de la grandeur: prix littéraires et reconnaissance. Paris: Éditions la Découverte.
- H e n n o s t e, T. 2006. Hüpped modernismi poole II. 4. loeng. – Vikerkaar, nr 6, lk 93–112.
- H i n d r e y, K. A. 1940. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjanduslikud auhinnad aastal 1912. – Eesti Kirjandus, nr 4, lk 183–184.
- J ü r g e n s t e i n, A. 1909. Auuhindade mõistmine 1908. aasta jooksul ilmunud Eesti ilukirjandusliste töödele. – Eesti Kirjandus, lk 209–212.
- J ü r g e n s t e i n, A. 1925a. Ed. Vilde toetusraha asjus mõni sõna selgitust. – Eesti Kirjandus, nr 5, lk 183–185.

- Jürgenstein, A. 1925b. Veel kord A. Roose seletusest Ed. Vilde ja E. Kirj. Seltsi vahekorras. – Eesti Kirjandus, nr 8, lk 334.
- Kallas, A., Luiga, J., Hindrey, K. A. 1913. Eesti Kirjanduse Seltsi ilukirjanduslised auhinnad 1912. – Eesti Kirjandus, lk 76–77.
- Kitzbergi kiri Vildele 19. II (1. III) 1913. EKLA, f 153, Eduard Vilde, m 2 : 17.
- Laaman 1913 = X-n [Laaman, E.] 1913. Ed. Vilde ja Eesti Kirjanduse Seltsi jootraha. – Tallinna Teataja nr 27. VIII, nr 194
- Laugaste, E. 1937. Ilukirjanduse auhindamised käesoleva sajandi algupoolel. – Eesti Kirjandus, nr 9–10, lk 417–436, 502–516.
- Liiv, J. 1887. Eesti kirjandus kui praegune arutuse asi. – Sakala 3. X 1887, nr 40; 10. X, nr 41.
- Lotman, J. 1990. Semiootilise süsteemi dünaamiline mudel. – Kultuurisemiotika. Tallinn: Olion, lk 248–271.
- Lotman, J. 1999. Semiosfäär. – Semiosfäär. Tallinn: Vagabund, lk 7–35.
- Mukařovský, J. 1994. = Я. Мукаряковский, Эстетическая функция, норма и ценность как социальные факты. – Я. Мукаряковский, Исследования по эстетике и теории искусства. Москва: Искусство, lk 35–121.
- Nooy, W. de, 1988. Gentlemen of the Jury... The Features of Experts Awarding Literary Prizes. – Poetics, nr 17, lk 531–545.
- Palm, A. 1932. Eesti Kirjanduse Selts 1907–1932. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.
- Pidine 1887. Eesti Kirjameeste Seltsi võidu-pidu auhindadega. – Eesti Postimees 22. VII, nr 30.
- Põldmäe, R. 1979. Eesti Kirjameeste Seltsi taotlustest ja saavutustest. Kultuuriloolisi vahelugemisi. Tallinn: Eesti Raamat.
- Reimani kiri Jürgensteinile 1913. EKLA, f 157, Väikekogud, m 10 : 2.
- Roose, A. 1925a. Vastuseks hr. A. Jürgensteinile. – Eesti Kirjandus, nr 5, lk 185–186.
- Roose, A. 1925b. Eduard Vilde. Kirjaniku 60-a. sünnipäeva puhul. VI. – Eesti Kirjandus, nr 4, lk 113–125.
- Seletus 1890 = Seletus auulisele Eesti Postimehe toimetajale hra Tülgile. – Postimees 14. VII, nr 77.
- Treffner, H., Jõgever, J. 1888. Eesti kirjanduse teine võidupidu! – Postimees 1. VI, nr 63.
- Tuugas, F. 1927. Juhan Liiv elu ja looming. Tartu: Noor-Eesti.
- Tuugas, F. 1958. Eesti Kirjameeste Selts. – Tuugas, F., Teosed. V kd. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Tülk, J. 1890. Kõrgest auustatud Postimehe toimetus ja Eesti Kirjameeste Seltsi eestseisus. – Eesti Postimees 14. VI, nr 22.
- Vilde 1887 = E.V. [Eduard Vilde] 1887. Eesti Kirjameeste seltsi võidupidu auhindadega. – Postimees 25. VII, nr 31.
- Vilde, E. 1913. Avalik kiri Eesti Kirjanduse Seltsile: seletus ja protest „toetuseraha” asjus. Tallinn: Mõte.
- Võidupidu 1887a = Võidupidu auhindadega 1887. – Sakala 25. VII, nr 30.
- Võidupidu 1887b = Võidupidu Eesti Kirjameeste Seltsis. – Olevik 27. VII, nr 31.
- Võidupidu 1887c = Võidupidu Kirjameeste seltsis. – Postimees 6. VI, nr 24.

- Võidupidu raamat I 1888 = Eesti kirjanduse Esimese Võidupidu Raamat. Tartu.
 Võidupidu raamat II 1888 = Eesti parema kirjanduse ja kunsti Teise Võidupidu Raamat. Tartu.
 Võidupidu toimkonna protokollid 1890. EKLA, f 14, m 1 : 9.
 Ükskord ometi! 1887. – Olevik 4. V, nr 19.
 Yergeau, R. 1994. A tout prix: les prix littéraires au Québec. Montréal: Triptyque.

Literary awards in Estonia: the first attempts during 1887–1917

Keywords: Estonian literary history, literary awards, Society of Estonian Literati, Estonian Literary Society

Awarding literary prizes has always attracted public attention. However, the matter has hardly received sufficient attention in literary studies. The few articles in encyclopaedia and the notes available only reflect controversial opinions about the subject. The theoretical base for studying literary awards is provided first and foremost by authors dealing with cultural and literary sociology. The theory used the most often is P. Bourdieu's approach to the literary system as a literary field. However, here J. Lotman's cultural semiotic approach seems to be more dynamic and more general, enabling us to regard literary awards as a self-descriptive mechanism that organises the literary structure creating a hierarchy.

The present article attempts to study the Estonian literary awards in 1887–1917, analysing the process of literary awarding as based on the first awards distributed by the first two literary societies of Estonia. The following aspects of the awarding process have been examined: the title of the award and the issuing authority, the purpose and ceremony of the award, the jury and assessment, the role of the media in the process, and the reputation and impact of the award.

The first awarding of Estonian literature was conducted by the Society of Estonian Literati (Eesti Kirjameeste Selts) in 1887. It was organized similarly to literary competitions as the writers were to send in their works in order to take part in the ceremony. The event was organised in the form of a festival as the competing works were performed on stage. The purpose of the awards was to fight against the popular low-quality literature, to create a list of exemplary works and to educate the readers. Although competitions also took place in fields unrelated to literature and the work of the juries was criticized, most of the authors awarded can be counted as the most important writers of the period.

The awards distributed by the Estonian Literary Society (*Eesti Kirjanduse Selts*) were more up to date, evaluating the whole literary production of the previous year. The year 1912 brought the biggest scandal in the history of Estonian literary awards, as E. Vilde felt insulted by the grant received instead of a literary prize. At the same time literary awards were also distributed by the Estonian Society of Public Education (Eestimaa Rahvahariduse Selts), but this only happened twice.

The tradition of literary awards in the late 19th and early 20th century is too short and fragmentary to enable any far-reaching general conclusions. Also, the social and literary background changed a lot during those 20 years. The major

common feature of the first awarding ceremonies was their aim, which was to raise the quality of the young national literature and to educate the readership. The choices made by the literary juries at the time can be acknowledged, as most of the awarded authors and their masterpieces still belong to the Estonian literary canon.

Kristi Raudmäe (b. 1978), MA, University of Tartu, Institute of Philosophy and Semiotics, PhD student in semiotics, kristi.raudmae@ut.ee